תורה אור

ירקבו, מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח, ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה אמר אביי שאני התם משום בזיון קדשים ונשחטיה מישחט אתו בהו לידי תקלה, ולישויה ניסטרא? אמר אביי אמר קרא ונתצתם את מזבחותם [וגו'] לא תעשון כן לה' אלהיכם (דברים יב) רבא אמר מפני שנראה כמטיל מום בקדשים, נראה, מום מעליא הוא! ה"מ בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה, השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה, ולהוי כמטיל מום בבעל מום דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור בעל מום, נהי דלא חזי לגופיה לדמי חזי לאפוקי הא דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי. אשכחיה רבי יונה לרבי עילאי דקאי אפיתחא דצור א"ל קתני בהמה תיעקר עבד מאי, עבד ישראל לא קא מיבעיא לי, כי קא מיבעיא לי עבד עובד כוכבים מאי? א"ל מאי קא מיבעיא לך תניא העובדי כוכבים והרועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין א"ל ר' ירמיה לר' זירא קתני לוקחין מהן בהמה עבדים ושפחות עבד ישראל או דלמא אפי' עבד עובד כוכבים? א"ל מסתברא עבד ישראל דאי עבד עובד כוכבים למאי מיבעי ליה, כי אתא רבין אמר רבי שמעון בן לקיש אפילו עבד עובד כוכבים מפני שמכניסו תחת כנפי השכינה אמר רב אשי אטו בהמה מאי מכניס תחת כנפי השכינה איכא? אלא משום מעוטייהו וה"נ דממעטי שרי: רבי יעקב זבן סנדלא, ר' ירמיה זבן פיתא אמר ליה חד לחבריה יתמא, עבד רבך הכי? אמר ליה אידך יתמא, עבד רבך הכי ותרוייהו מבעה"ב זבון וכל חד וחד סבר חבראי מתגר זבן דאמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא לא שנו אלא בלוקח מן התגר דשקלי מיכסא מיניה אבל בלוקח מבעה"ב דלא שקלי מיניה מיכסא, מותר, א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא אילמלא היה ר' יוחנן הא זימנא באתרא דקא שקלי מיכסא אפי' מבעה"ב הוה אסר, אלא אינהו היכי זבון? מבעה"ב שאינו קבוע זבון:

מתני' אלו דברים אסורים למכור לעובד כוכבים אצטרובלין ובנות שוח ופטוטרות ולבונה ותרנגול הלבן, רבי יהודה אומר מותר למכור לו תרנגול לבן בין התרנגולין ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו לו לפי שאין מקריבים חסר לעבודת כוכבים, ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור ר"מ אומר אף דקל טב וחצב *(ונקלב) אסור למכור לעובדי כוכבים:

גמ' מאי

טעל דלת · ואין לה מה תאכל ותמות: **ההם משום בזיון קדשים** · דאי אמרת תיעקר איכא מתה מהרה נראה בזיונא לזמן מרובה: **ונשחטיה** · דאי משום שחוטי חוץ, אבדק הבית לא מיחייב וכדתניא [בשני שעירים] (יומא דף סג:) שומע אני אפילו קדשי בדק הבית שנקראו קרבן וכו': **לידי תקלה** · לאכלה: **ניסטרא** · יחתכנה לשנים לא ליכא בזיון קדשים דמתה מהר ותקלה ליכא דלא אכלי מינה: **ה"מ** · הוא דהוי מטיל מום גמור ואסור משום "כל מום לא יהיה בו": **בזמן שבית המקדש קיים** · דקרינא ביה תמים יהיה לרצון (ויקרא כב) להקריב אבל השתא נראה בעל מום הוא ולא אסור מדאורייתא: **וניהוי כמטיל מום בבעל מום** · ורבא פריך דאמר נראה כמטיל מום כלומר מדרבנן הוא דאסור אמאי לא עבר מדאורייתא' משום דלא חזי להקרבה הרי מטיל מום בבעל מום דמעיקרא לא חזי להקרבה ופליגי ביה תנאי בבכורות (דף לג:) גבי בכור שאחזו דם ואיכא למ"ד אסור להקיז אפילו הוא מת משום "לא יהיה בו מום" וה"ל למיתני מפני שמטיל מום בבעל מום ואמאי תנא "נראה": **לדמי חזי** · לחללו באחר ומקריב חלופיו וקרינא בו "תמים יהיה לרצון" משום חלופיו: **לאפוקי** · השתא כשאין בית המקדש קיים דשום בהמה לא חזיא לא לגופה ולא לדמי הלכך נראה בעלמא הוא ולא מיתסר מדאורייתא אלא מדרבנן: **עבד מאי** · לקח שם עבד מאי לרבנן מה יעשה לו יעקרנו או לא: **ה"ג העובדי כוכבים והרועים בהמה דקה** · הן ישראל והן גזלנים הרי הן כעובדי כוכבים: **ואין מעלין** · אותן מן הבור אם נפלו לתוכה אלא יניחם וימותו: **ולא מורידין** · אותן לבור להמית אותן בידים אלמא עבד עובד כוכבים אסור להמיתו בידים: **קתני** · לרבנן דפליגי עליה דר' נתן לוקחין מהן עבדים ושפחות: **למאי מיבעי ליה** · כלומר מאי מלוה יש כאן לגיירו ליה: **משום מעוטינהו** · שממעט העובדי כוכבים ומדלדלן שנוטל בהמתם שמשתמשין בהן: **זבן סנדלא** · ביריד של עבודת כוכבים לקח סנדל מן העובד כוכבים: **יתמא** · בלא דעת: **עבד רבך הכי** · לעשות סחורה בשוק של עבודת כוכבים דשקלי מיניה מכסא ומהנה: **אילמלא היה רבי יוחנן באתרא** · דשקלי מכסא מבעלי בתים הוה אסר ליקח אפילו מבעל הבית והשתא (א) דר' ירמיה קים לן דשקלי מבעלי בתים: **שאינו קבוע** · ולא מסיק מוכסי אדעתייהו למגבי מינייהו דלא תגר ולאו בעה"ב קבוע: **מתני' איצטרובלין ובנות שוח** · מפרש בגמרא: **אסור למכור לעובד כוכבים** · דלצורך עבודת כוכבים קבעי לה: **מוכר לו תרנגול לבן בין התרנגולים** · לקח עובד כוכבים מישראל תרנגולים הרבה מותר למכור ביניהם תרנגול לבן דכיון דשקיל מיניה אחריני לאו לעבודת כוכבים קא בעי להו: **סתמן ופירושן** · מפרש בגמרא: **דקל טב חלב ונקלב** · מפרש בגמ': **גמ'** תורניתא

ירקבו · פי' ויניחם במקום שלא יהא נקל לבא לידי תקלה ושם ירקבו: **יוליכם** ליס המלח · משום דשדי להו בעיניהו דבלא שחיקה צריך ים המלח ה"ה בשאר נהרות ע"י שחיקה כדמשמע פרק כל שעה (פסחים דף כח. ושם ד"ה עבודת כוכבים) וכעובדא שהבאתי גבי רב יהודה ואע"פ שלא הארך התלמוד להזכיר שחיקה אפ"ה ודאי צריך: **נועל** דלת בפניה · אין לתמוה על בכור בזמן הזה אמאי לא הצריכו לנעול דלת שלא יבא לידי תקלה ולא נצטרך להמתין עד שיפול בו מום דהאי דמצרכינן הכא משום קנסא הוא שהקדיש על חנם ועוד אי נפל ביה מומא הכא לא שרי אלא על ידי פדיון אבל בכור שהוא קדוש מאליו ולא על ידו (ג) באה הקדושה אין לקנסו אלא ימתין עד שיפול בו מום ויאכל במומו בלא שום פדיה ואף על פי שהוא יכול להטיל בו מום קודם שילא לאויר העולם ויפקיעו מקדושת בכור למזבח רק שיתנו לכהן ולא תארע בו עוד תקלה אם לא עשה אין לקנסו בכך ולהצריכו נעילת דלת: **ונשחטיה** משחט · פ"ה ואי משום שחוטי חוץ אקדשי בדק הבית לא מיחייב כדתני' פרק [שני שעירים] (יומא דף סג:) שומע אני כו' משמע דלא איירי הכא אלא בקדשי בדק הבית וקשיא דא"כ כי משני רבא מפני שנראה כמטיל מום בקדשי בדק הבית מאי מטיל מום איכא הא כי כתיב (ויקרא כב) כל מום לא יהיה בו בקדשי מזבח כתיב ועוד מדקמסיק הני מילי בזמן שביהמ"ק קיים דחזי להקרבה אלמא בקדשי מזבח איירי לכך פירש ר"י דבקדשי מזבח איירי ובזמן הזה אין חייב שוחט חוץ מאחר שאינו ראוי לביאת פתח אהל מועד מידי דהוה אשלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתות ההיכל דפטור למ"ד פרק שני שעירים (שם.) מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי ועוד י"ל דלעולם בקדשי בדק הבית מיירי ורבא בא לפרש הטעם בקדשי מזבח וגזירה קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח כדאשכחן גבי גיזה ועבודה בפרק ראשית הגז (חולין דף קל.) דגזרינן קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח והאי כי פריך ונשחטינהו משחט אקדשי בדק הבית פריך והוה מצי לשנויי גזרה משום קדשי מזבח והתם אסור משום שחוטי חוץ אלא שפיר קא משני*): **עבד** עובד כוכבים · טעמא דמכניסו תחת כנפי שכינה דחייב בכל המצות שהנשים חייבות דגמרינן לה לה מאשה (גיטין דף מג:): **והרועין** בהמה דקה · שלהן אבל של אחרים לא, דאין אדם חוטא ולא לו כדאמר בפרק קמא דב"מ (דף ה:) גבי ההוא רעיה: **הכא** נמי משום מיעוטן. ואידך דמפרש מפני שמכניסו סבר דלא שייך בעבד "מיעוטייא" דאדרבה הוי ממעט ישראל שאוכל משלו: **רבי** ירמיה זבן פיתא · וא"ת והלא פת עובדי כוכבים אסורה וי"ל דמיירי במקום שאין פלטר ישראל כדאמרינן לקמן פרק שני (דף לה:) ועוד י"ל דמיירי הכא לצורך עבדו עובד כוכבים או לצורך בהמתו אבל בירושלמי גבי האי עובדא שנייה היא משום חיי נפש משמע דלגרסו קנאו והכי גרסינן בירושלמי ואתא לא לקחת גלוסקא מימיך אמר ליה שנייה היא משום חיי נפש ואם תאמר והלא פת דבר שאין מתקיים הוא ואמרינן לעיל (דף ו:) דבר שאין מתקיים אין לוקחין מהם וי"ל דפת דבר חשוב הוא וקפן עליה זבינא והוה כדבר המתקיים:

*)[וע"ע תוספות זבחים כט. ד"ה עד שלא נכנס וכו' ותוס' יומא סג. ד"ה שלמים]

תורניתא

נד א מיי' פ"ח מהלכות ערכין הלכה ח סמג עשין קלב:

נה ב מיי' פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה ז סמג לאוין שסו:

נו ג מיי' פ"ח מהל' ערכין הלכה ט ופ"ט מהלכות עבודת כוכבים הלכה יד סמג עשין קלב ולאוין מה טור ש"ע י"ד סימן קמט סעיף ג:

נז ד מיי' פ"ד מהל' רוצח הלכה יא ופ"י מהלכות עבודת כוכבים הלכה א סמג לאוין קסג טור ש"ע י"ד סי' קנח סעיף א וטוש"ע ח"מ סימן תכה סעיף ה:

נח ה מיי' פ"ט מהלכות עבודת כוכבים הלכה יד:

נט ו ז ח מיי' פ"ט מהלכות עבודת כוכבים הלכה ו ז סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קנא סעיף א:

רבינו חננאל

ולמטה. איני דעיקור בנישור הוא ורמינהו אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך או החרים בהמה תיעקר ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאליה · פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכל מתכות יוליכם לים המלח · ופריק אביי לעולם העיקר בנישור הוא אבל קדשים שאני מפני מה אינו מנשר פרסותיה משום בזיון קדשים אלא נועל דלת בפניה ואמרי' נשחטיה ונקבריה ודחי' חיישינן דלמא אכיל ליה ואתי לידי תקלה. ונשוייה ניסטרא פי' ניסטרא חותכה לשנים חציה נופלת לכאן וחציה נופלת לכאן כלומר שיחתכנה לשנים ונעשית נבילה ואינו בא לידי תקלה. ודחי אביי אסור לעשות כן בקדשים דכתיב ונתצתם את מזבחותם וניתוץ זה הריסה שמשליך אבניו אילך ואילך וכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם כלומר כל דבר שהוא לה' לא תעשה בו כעין הריסה. רבא אמר מפני מה אינו מנשר בקדשים מפני שהוא כמטיל מום בקדש. בעל מום דאע"ג דלא חזי להקרבה לדמי מיהא חזי לאפוקי האי דאקדיש דלא חזי לגופיה ולא לדמיה. אמר ליה ר' יונה לר' אילעא קתני בהמה תעקר עבד עובד כוכבים מאי אמר ליה מאי קמיבעיא לך והתניא העובדי כוכבים והרועי בהמה דקה לא מעלין אותם מן הבור ולא מורידין מכלל שאפילו עבד עובד כוכבים אם קנאו ביריד אינו חייב לאבדו בידים: הא דתניא לוקחין מהן בהמה עבדים ושפחות אסקה רב אשי משום מעוטינהו הוא דשרי ולא שנא עבד עובד כוכבים ולא שנא עבד ישראל. א) ביום אידו ר' ירמיה זבן פיתא ואמרי לה ביתא ותרוייהו מבעל הבית זבני ולא שקלי מינייהו מיכסא וכל חד וחד אמר חבראי מתגר זבן לפיכך אמר ליה כל חד לחבריה יתמא עבד רבך הכי שקנה מתגר כאשר קנית אתה: אמר ר' אבא בריה דר' חייא אילמלא היה ר' יוחנן האידנא דשקלי מיכסא אפילו מבעלי בתים הוה אסיר. אי הכי ר' יעקב ור' ירמיה היכי זבני ופרקי' מבעל הבית שאינו קבוע וזבן דלא שקלי מינייהו מידי: מתני' אלו דברים אסורין למכור לעובד כוכבים איצטרובולין כו' פי' פירי דארזא. בנות שוח מין תאנים לבנים בפטוטרותיהן בעוקציהן מפני שמקריבין אותו דורון לעבודת כוכבים

א) נראה דצ"ל ר' ירמיה זבן פיתא ביום אידו ואמרי לה ביתא ור' יעקב זבן סנדלא ותרוייהו מבעל הבית זבני:

לקמן ס. סנהדרין מ. [תוס' דב"מ פ"ב]

[חולין קיז.]

[צ"ל ונקלב איתא לקמן יד: איזה ספסים אבן במשמאות וכן בפי' הרמב"ם איס' ונקליבם]

* חותכין פרסותיה

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה אילמלא היה וכו' אפילו מבעל הבית והשתא דשקלי מבעלי בתים קשיא לן דר' ירמיה הס"ד: (ב) תוס' ד"ה נועל וכו' באה הקדושה אין לקנסו. נ"ב משמע שאם רצה לנעול לפניו הרשות בידו ואין כאן משום בזיון קדשים אבל בהרא"ש בשם הר"מ שאוסר בדבר ע"ש ועיין עוד בש"ס הרא"ש סוף בכורות וכן הוא דעת ר"י ורבינו אלחנן שחולקים על הר"מ ממין כמ"ש הסמ"ג והמרדכי ע"ש:

גליון הש"ס גמ' הני מילי בזמן שבית המקדש קיים. עיין תורי אבן מגילה דף י' ע"א ד"ה מ"ט כדר ביה: שם לדמי חזי. ק"ל הא פלוגתא דר"מ וחכמים בבכור תמתני' ובכור הא אין לו פדיון ואין תמורתה קריבה וא"כ לא חזי לדמי ודע"ג: תוס' ד"ה נועל וכו' אין לקנסו. עיין בכורות דף כח ע"א תוספות ד"ה עד: